

الگوی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام

اقتصاد مقاومتی بر مبنای حفظ عزت مسلمین رشد و نمو می‌کند و این، نشانگر ارتباط توأمان اقتصاد مقاومتی و آموزه‌های اسلامی است.

اقتصاد مقاومتی بر مبنای حفظ عزت مسلمین رشد و نمو می‌کند و این، نشانگر ارتباط توأمان اقتصاد مقاومتی و آموزه‌های اسلامی است.

به گزارش خبرنگار مهر، یادداشت پیش رو با بیان اهمیت اقتصاد در جوامع و تاکید و توجه اسلام به آن به بحث درباره نظام اقتصادی اسلام پرداخته است؛

یکی از ویژگی‌های خاص و منحصر به فرد دین مبین اسلام ارائه ایدئولوژی است که نه تنها زندگی فردی، بلکه زندگی اجتماعی انسان‌ها را نیز تحت تاثیر خود قرار می‌دهد. اسلام اساساً دینی اجتماعی است و برخلاف مسیحیت و بودیسم، که معنویت را تنها در بطن رابطه شخصی عبد و معبود تعریف می‌کند، دامنه دستورات خود را تا جزئی‌ترین حوزه‌های زندگی اجتماعی مومنین نیز تسری می‌بخشد. نگاهی به فقه شیعه و حتی اهل سنت، حاکی از آن است که جامعیت و دربرگیری آموزه‌های اسلامی تقریباً تمام حوزه‌ها و به تعبیر امروزی سبک زندگی انسان‌ها را تحت تاثیر قرار می‌دهد.

در این میان، مساله اقتصاد و معیشت یکی از مهمترین بخش‌های زندگی اجتماعی بشری است. بخشی که حتی برخی چون مارکس و پیروانش، آن را زیرساخت اساسی زندگی بشری دانسته و اساس و جوهره زندگی انسان را در کار تعریف می‌کنند و دیگر ابعاد زندگی انسانی همچون فرهنگ، مذهب، طبقه و ... را برساخته از دنیای اقتصاد می‌پندارند.

اگرچه دوره چنین نگاه‌های افراطی نسبت به امر اقتصاد به سر آمده، اما هنوز هم اقتصاد، مهم، کلیدی و بنیادی است و مطمئناً دین اسلام نیز نسبت به این حوزه مهم بی‌تفاوت نبوده است. قرض و ربا، مضاربه و شرکت، اجاره، وقف، انفاق، صدقه، زکات و خمس، ضمان و حواله، بیع و خیارات، مکاسب محرمه و ... ده‌ها عنوانی است که در فقه اسلامی خودنمایی می‌کند و نشان می‌دهد که اسلام از ابتدا در صدد ایجاد یک نظام اقتصادی متناسب با ارزش‌های الهی بوده است.

در زمینه اقتصاد اسلامی، البته بحث بسیار است و در چپستی و چگونگی آن کتب و رساله‌های بسیار به رشته تحریر درآمده؛ اما در عصر حاضر و توسعه فناوری و پیچیدگی ساخت جوامع اوضاع متغیر شده و دیگر با چند قاعده فقهی صرف نمی‌توان امورات اقتصادی که نقدینگی در آن به هزار هزار میلیارد تومان رسیده، رتق و فتق کرد. بلکه نیاز به یک مدل اقتصادی با در نظر گرفتن اقتضائات روز و البته همان درون مایه توأم با اخلاق، معنویت و نگاه «الدُّنْیَا مَرْعَۃُ الْآخِرَةِ» وجود دارد. الگویی که امروز بسیاری از صاحب‌نظران سیمای آن را در مدل اقتصاد مقاومتی دنبال می‌کنند؛ که سال 89 مقام معظم رهبری در جمع کارآفرینان آن را مطرح کرد. برخلاف ایده و نظر برخی که اقتصاد مقاومتی را اقتصاد جنگ یا اقتصاد ریاضیتی عنوان می‌کنند، اساس و شاکله اقتصاد مقاومتی چیزی جز نگاه اسلامی به مساله اقتصاد آن هم متناسب با شرایط امروزی نیست.

به تعبیر دکتر عادل پیغامی، اقتصاددان، از یک منظر می‌توان اقتصاد مقاومتی را یک اقتصاد الگو دانست؛ «ما در پی «اقتصاد ایده‌آلی» هستیم که هم اسلامی باشد و هم ما را به جایگاه اقتصاد اول منطقه برساند؛ اقتصادی که برای جهان اسلام الهام‌بخش و کارآمد بوده و زمینه‌ساز تشکیل «تمدن بزرگ اسلامی» باشد. بدین معنا اساساً در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، یکی از مؤلفه‌های مهم الگو می‌باید متضمن مقاومت و تحقق آن باشد. در این مقوله است که اقتصاد مقاومتی مشتمل بر اقتصاد کارآفرینی و ریسک‌پذیری و نوآوری می‌شود.»

اساساً در هر مکتب فلسفی، سیاسی یا اقتصادی مبنای کار نوع نگاه به انسان و روابط و نسبت هاست. اقتصاد سرمایه داری بر شانه‌های اومانیست‌ها و لیبرالیست‌ها بنا شده است که انسان را موجودی منفعت طلب، حریص و گرگ دیگری می‌پندارد؛ و آزادی در تمامی جوانب آن حتی ابعاد حیوانی انسان را اصل می‌پندارد.

در مقابل این نوع نگاه، اقتصاد مقاومتی دقیقاً دارای مبنا و ارزش‌گذاری در خصوص انسان و روابط پیرامونی است که از دل مبنای فلسفی اسلامی بیرون آمده است. اساساً اقتصاد مقاومتی بر مبنای حفظ عزت مسلمین رشد و نمو می‌کند و این، نشانگر ارتباط توأمان اقتصاد مقاومتی و آموزه‌های اسلامی است.

در واقع حوزه نرم افزاری اقتصاد مقاومتی با بهره گیری از ارزش ها و دیدگاه اقتصاد اسلامی شرایط را تحلیل، ارزیابی و ارائه راهکار می کند و در حوزه ساختاری نیز متناسب با شرایط روز و زمانه، تلاش دارد تا ضمن بازسازی و ترمیم بستر نهادی موجود، در صورت نیاز نهادسازی نیز انجام دهد.

سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی که در سال 1392 از سوی مقام معظم رهبری و پس از مشورت مجمع تشخیص مصلحت نظام ابلاغ شد، تلاشی برای همین رویه نهادمندی اقتصاد اسلامی در ایران پایانه سده چهارده شمسی است. در این ابلاغیه 24 بندی، اقتصاد مقاومتی الگوئی الهام بخش از نظام اقتصادی اسلام معرفی می شود و بر راهبردهایی همچون بهره مندی از سرمایه انسانی متخصص، توسعه کارآفرینی، دانش بنیانی اقتصاد، تقویت رقابت پذیری، توسعه عدالت اجتماعی، کاهش واردات مصرفی و حمایت از تولید داخلی، ثبات اقتصادی، تولید صادرات محور، تسهیل جذب سرمایه داخلی و خارجی برای تولید، صرفه جویی در انرژی، افزایش پوشش استاندارد و ... برای تکوین مدل جامع اقتصادی اسلام در عصر حاضر تأکید می شود. اگرچه برخی در داخل هنوز به این مدل اقتصادی و کارایی آن ایمان نداشته و در عمل اقتصاد مقاومتی به منصفه ظهور نرسیده، اما هر ناظر منصفی می تواند قضاوت کند که اقتصاد مقاومتی یک الگوی جامع و البته متفاوت با دیگر الگوهای اقتصادی است که دال گفتمان آن خودکفایی، استقلال و عزت اقتصادی است.

چه در حوزه مالکیت، چه اصل آزادی اقتصادی و چه عدالت اجتماعی که محمد باقر صدر آن را ممیزه و بارزه اقتصاد اسلامی از دیگر مدل های اقتصادی می داند، الگوی اقتصاد مقاومتی دارای مشابهت و همخوانی با اقتصاد اسلامی است.

اگر حاکمیت سیاسی اسلام، تحکیم ارزش های معنوی و اخلاقی، برپایی عدالت اجتماعی، عدم وابستگی اقتصادی، خودکفایی و اقتدار اقتصادی، توسعه و رشد و رفاه عمومی را مهمترین ملاک و مناط مدل اقتصاد اسلامی عنوان کنیم، اقتصاد مقاومتی در جمیع جهات می تواند تبلور و سیمای روشنی از اقتصاد مبتنی بر آموزه های دین مبین اسلام باشد.

در این اثنا، تنها نکته ای که باقی می ماند عملیاتی و اجرایی شدن این نظریه است که همت مضاعف و عزم جهادی مسئولان را می طلبد. چه بسیار ایده ها و نظریه هایی که جامعیت بالایی نیز داشته اند اما برای همیشه تاریخ تنها در لایه صفحات کتاب ها باقی مانده اند و هیچ گاه در عرصه عملی ظهور و بروز پیدا نکردند. رهبر معظم انقلاب اسلامی در تذکری در این خصوص می فرمایند: «سؤال دوم این بود که آیا این برنامه اقتصادی که شما می گوئید اقتصاد مقاومتی، یک امر خیالی و توهمی است و آرزو دارید که انجام بگیرد؛ یا نه، عملاً ممکن است؟ پاسخ این است که خیر، کاملاً، عملاً، حتماً ممکن است؛ چرا؟ به خاطر ظرفیتهای کشور، چون این کشور، دارای ظرفیتهای فوق العاده است. من حالا چند قلم از ظرفیتهای کشور را عرض میکنم. اینها چیزهایی است که آمارهای عجیب و غریب لازم ندارد، جلوی چشم همه است، همه می بینند...»

نویسنده: محمد اسکندری

شرح الکافی - الأصول و الروضة، (للمولی صالح المازندرانی)، ج 7، ص 120، الحديث الثاني و التسعون.

دکتر عادل پیغامی، 1391، اقتصاد مقاومتی؛ اقتصاد دفاعی یا ترمیمی؟

سیاست های کلی «اقتصاد مقاومتی»، 1392/11/29

صدر، محمد باقر. اقتصاد ما ترجمه محمد کاظم موسوی. موسسه انتشارات اسلامی. چاپ آفتاب سال ۱۳۵۰ جلد اول.

بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در حرم رضوی 1393/01/01